

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра психології

АРТ-ТЕРАПІЯ

**Методичні вказівки
до проведення практичних занять та організації
самостійної роботи студентів**

для студентів денної та заочної форми навчання
напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія»

Мукачево
МДУ 2018

УДК 37.013.82:7(076)(075.8)

*Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною
радою Мукачівського державного університету
протокол № 12 від 18.04. 2018 р.*

*Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології
протокол № 13 від 16.03. 2018 р.*

Укладач:

Березовська Л.І. – к.психол.н., доцент кафедри психології.

Ямчук Т.Ю. – к.психол.н., ст. викладач кафедри психології.

Рецензент:

Іванова В.В. – к.психол.н., доцент

A86

Арт-терапія: методичні вказівки до проведення практичних занять та самостійної роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія» / укладач Березовська Л.І., Ямчук Т.Ю. – Мукачево: МДУ, 2018. - 31 с. (1,4 др. арк.)

Методичні вказівки розроблені для ознайомлення майбутніх фахівців із структурою та змістом дисципліни «Арт-терапія» надання їм конкретної методичної допомоги під час аудиторних навчальних занять, науково-пошукової та дослідницької роботи, самостійної підготовки. Дані методичні вказівки передбачають різні варіанти самостійного пошуку знань та індивідуального опрацювання матеріалу студентами. Методичні матеріали містять вступ, вказівки до виконання самостійної роботи, перелік тем для самостійного вивчення та індивідуальної роботи, а також список рекомендованої літератури. Методичні вказівки адресовано викладачам та студентам спеціальності «Практична психологія».

© МДУ, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. ЗМІСТ ПИТАНЬ ЗА ТЕМАМИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА СРС.....	5
II. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І СРС.....	6
2.1 Методичні рекомендації до виконання семінарських занять.....	6
2.2 Пошуково–аналітична робота.....	7
2.3 Методичні вказівки до виконання самостійної роботи студентів.....	8
2.4 Забезпечення підготовки до поточних аудиторних занять.....	10
III. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗНАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ І ЗАВДАННЯ ДО НИХ ..	11
3.1 Теми семінарських занять.....	11
3.2 Матеріали для забезпечення і організації індивідуальної роботи студентів..	22
3.3 Зразок варіанту контрольної роботи ..	23
IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	30
4.1 Перелік питань, що виносяться на підсумковий та модульний контроль...	26
Перелік рекомендованих джерел.....	29

ВСТУП

Програмою передбачено вивчення дисципліни «Арт-терапія» в 8 семестрі. Дисципліна розглядається як складова змісту навчальної підготовки бакалаврів і побудована на відповідних теоретичних, наукових засадах та практичній підготовці. Курс передбачає засвоєння знань з основ арт-терапії, напрями арт-терапевтичної практики, індивідуальної та групової форми роботи з використанням арт-технологій.

Зміст курсу передбачає наступні теми для вивчення: теоретичні основи арт-терапії; ізотерапія; казкотерапія; піскова терапія; фототерапія; музикотерапія; танцювальна терапія; застосування арт-терапії з роботі різними групами клієнтів.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен:

знати:

- предмет та завдання арт-терапії;
- місце і роль арт-терапії в системі психокорекційної та психотерапевтичної роботи;
- основні напрями в арт-терапевтичній практиці;
- теоретичні основи арт-терапевтичної корекційної роботи, методики і способи корекції і т.д.
- особливості арт-терапії та її механізми в різні вікові періоди;

вміти:

- аналізувати наукову навчально-методичні літературу по предмету, опрацьовувати використовувати необхідну інформацію, яка дозволяє глибше зрозуміти розглядуваний матеріал;
- чітко логічно викладати матеріал підготовлений до семінарського заняття;
- визначати чинники формування та функціонування арт-терапевтичної практики;
- створювати індивідуальні та групові програми корекції з використанням напрямів арт-терапії;
- застосовувати арт-терапевтичні методи під час практичної діяльності.

I. ЗМІСТ ПИТАНЬ ЗА ТЕМАМИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА СРС

Питання для самостійного опрацювання, які не викладаються на лекціях

Тема 1

1. Скласти схему «Етапи становлення арт-терапії» та термінологічний словник.
2. Організація арт-терапевтичної діяльності.
3. Структура арт-терапевтичних корекційно-розвиваючих занять.
4. Метод «Мандала».
5. Арт-терапевтичні техніки в роботі тренера (малюнок, колаж, маски, ліпка, скульптура).

Рекомендована література: [5; 7; 12]

Тема 2

1. Форми і методи роботи з казками.
2. Дослідження та прийоми складання казок.
3. Казкова імідж-терапія.
4. Особливості роботи казкотерапії з дітьми.
5. Використання арт-терапевтичних технік в практиці казкотерапії.

Рекомендована література: [3; 4; 5; 10]

Тема 3

1. Застосування піскової терапії в груповій психокорекції.
2. Сімейна піскова терапія.
3. Піскова терапія з дітьми.
4. Скласти протоколи ведення документації з піскової терапії.

Рекомендована література: [1; 2; 10; 17; 23;]

Тема 4

1. Поєднання фототерапії, музикотерапії та танцювальної терапії у роботі з дорослими.
2. Історія виникнення танцювальної терапії.
3. Музикотерапія з дітьми.
4. Слайд-терапія з дітьми.
5. Танцювальна терапія з дітьми.

Рекомендована література: [1; 4; 5; 7; 8; 10; 12;]

Тема 5

1. Арт-терапевтична робота з людьми похилого віку.
2. Арт-терапевтична робота з правопорушниками.
3. Експресивно-творчі методики арт-терапевтичної роботи з жертвами насильства.
4. Застосування арт-методів для корекції емоційних розладів.

Рекомендована література: [1; 2; 4; 5; 7; 8; 12; 18;]

II. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І СРС

2.1 Методичні рекомендації до виконання семінарських занять

Мета семінарських занять полягає у закріпленні і поглибленні набутих теоретичних знань студентів, опануванні навичками їх застосування при вирішенні конкретних процесуальних ситуативних питань, контролі за засвоєнням матеріалу, стимулюванні самостійної роботи щодо засвоєння основних положень та вивчення специфіки арт-терапії.

Основою для підготовки до семінарських занять є методичні матеріали з дисципліни. Тематичним планом передбачено проведення практичних занять з основних тем дисципліни. На семінарських заняттях використовуються різні форми та методи контролю знань студентів: усне опитування, дискусія, реферативні повідомлення та їх обговорення, вирішення практичних завдань, тестовий контроль.

Семінарські заняття можуть проходити в різних формах: співбесіда, доповідь, реферативна доповідь, дискусія, колоквиум, рольові ігри, презентації та ін.

Продуктивними і раціональними формами заняття є співбесіда та дискусія. Вони дають можливість обговорити питання з багатьох сторін і залучити до обговорення максимальну кількість студентів, допомагають розвивати мислення та мову, сприяють засвоєнню матеріалу.

Студент, беручи участь у практичному занятті, семінарі, при обговоренні того чи іншого питання повинен:

- чітко формулювати основні теоретичні положення;
- обґрунтовувати і доводити свої міркування і твердження;
- давати повну і стисло відповідь на поставлене запитання;
- доповнювати доповідача тощо.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні всебічно розглянути і усвідомити зміст питань, що виносяться на заняття, опрацювати необхідну літературу (підручники, навчальні посібники, наукову та спеціальну літературу). Перевірку засвоєння своїх знань студенти здійснюють за допомогою питань для самоконтролю.

Кращій підготовці до практичних занять сприятиме використання різних технічних засобів та технологій (комп'ютер, відеотехніка, мережа Internet, інформаційні банки даних). Найзручніше у навчальному процесі використовувати комп'ютер, він допомагає здійснювати пошук і систематизацію необхідної інформації, мінімізує витрати часу на такі дії, оптимізує самостійну роботу студентів, надає доробкам студентів закінченого і естетичного вигляду.

Загальні вимоги до учасників семінарського заняття:

- обов'язково прочитати текст першоджерела та рекомендовану додаткову літературу;
- підготуватися до виступу з кожного питання плану семінару;

- підготувати відповіді на запитання, наведені під кожним із пунктів плану заняття;
- рекомендовано виступати не з місця, а перед усією аудиторією;
- викладати думки своїми словами, а не завченими фразами, формулюваннями;
- будувати виступ згідно з планом, користуючись конспектом лише в разі цитування першоджерел;
- враховувати, що кожен виступ має складатися з трьох частин: вступу, основної частини і висновку;
- вільно триматися перед аудиторією, грамотно і переконливо говорити;
- кожен студент бере участь в обговоренні всіх питань семінару;
- після відповіді товариша вміти прокоментувати основне положення проблеми, задати йому додаткове запитання;
- формулювання своєї позиції розпочинати словами „я стверджую, що...“, „я вважаю, що...“, „моя позиція з цього питання така...“;
- для підтвердження або ж спростування тієї чи іншої тези наводити аргументи (цитати з тексту першоджерела, або думки, істинність яких обґрунтована).

Тести. Особливим способом контролю знань студентів є тестове опитування. Особливість роботи при підготовці до тестового контролю полягає у тому, що позитивне виконання тестових завдань потребує точних знань, доброї пам'яті, а у певних випадках – розвитку інтуїтивного мислення, оскільки під час тестування заборонено користуватися будь-якими джерелами.

Тестове завдання складається з одного питання і декількох відповідей, серед яких одна чи кілька правильних. Студент повинен вказати на правильні відповіді. У кінці заняття викладач робить висновок щодо рівня підготовки студентів до заняття, відзначає позитивні і негативні сторони відповідей, аналізує їх та ставить завдання на наступне заняття.

2.2 Пошуково – аналітична робота

Пошуково-аналітична робота є складовою СРС і полягає у проведенні самостійного пошуку джерел науково-теоретичного і практичного характеру з тем дисципліни «Арт-терапія», що дозволяє глибше і детальніше опанувати всі питання, визначені тематичним планом.

Пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою. Робота із каталогами бібліотек. Для належної підготовки фахівця вивчення тієї чи іншої психологічної дисципліни тільки за допомогою конспекту лекцій та навчальних посібників, підручників є недостатнім. Тому студентам вкрай необхідно опрацювати першоджерела, наукову і спеціальну літературу. Її перелік, як правило, наводиться у навчально-методичному комплексі навчальної дисципліни.

Для отримання необхідної літератури студент зобов'язаний розпочати її пошук у бібліотеці. Якщо у методичному комплексі наводиться список додаткової літератури з усіма необхідними реквізитами (автор, назва джерела,

місце та рік видання), то необхідно звернутися до алфавітного каталогу бібліотеки та знайти у ньому картку із необхідним джерелом і бібліотечним шифром. Якщо ж студент проводить наукове дослідження обраної проблеми, готує наукову доповідь, виступ на конференцію і йому не відомі реквізити джерела або саме джерело, то необхідно звернутися до систематичного бібліотечного каталогу. В цьому випадку завдання студента зводиться до пошуку необхідної галузі (підгалузі) психології і в її межах знайти картку з необхідним джерелом та бібліотечним шифром. В інформаційно-бібліотечному комплексі МДУ зручною для користування є система комп'ютерних каталогів.

В подальшому студент повинен оформити за встановленим зразком бібліотечне замовлення на літературу (внести шифр знайденого джерела та усі необхідні реквізити).

Робота із комп'ютерними інформаційними системами. Великий обсяг необхідної навчально-методичної та наукової інформації містить у собі мережа Internet, яка може бути використана студентами у підготовці до занять, написанні доповідей, рефератів, курсових робіт та ін.

Активне і раціональне використання засобів технічного забезпечення і новітніх технологій сприятиме ефективній підготовці до навчальних занять, розширенню і поглибленню знань.

2.3 Методичні вказівки до виконання самостійної роботи студентів

З урахуванням змісту, цілей та завдань, що вирішуються у процесі СРС з дисципліни «Арт-терапія», вирізняються два її основних види:

- I – СРС, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять і вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;
- II – пошуково-аналітична робота.

Види та форми СРС	Форма контролю та звітності
<i>I. Підготовка до поточних аудиторних занять</i>	
1.1. Опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, обов'язкових та додаткових літературних джерел	1.1. Активна участь у різних видах аудиторних занять
1.2. Вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання	1.2. Перевірка правильності виконаних завдань під час консультацій та аудиторних занять
1.3. Виконання домашніх завдань, написання рефератів, підготовка доповідей	1.3. Перевірка правильності виконання завдань, написання рефератів, заслуховування доповідей
1.4. Виконання та письмове оформлення завдань, тестів	1.4. Перевірка правильності виконання завдань і тестів під час аудиторних занять та консультацій
1.5. Підготовка до колоквиумів	1.5. Участь у колоквиумах
1.6. Підготовка до семінарських,	1.6. Активна участь у

практичних занять	семінарських, практичних заняттях
1.7. Підготовка до контрольних заходів (контрольних робіт) та інших форм поточного контролю	1.7. Написання та перевірка контрольної роботи, тестування тощо
1.8. Підготовка до підсумкового (семестрового) контролю	1.8. Перевірка екзаменаційних робіт
1.9. Підготовка до виконання комплексної контрольної роботи (ККР)	1.9. Виконання ККР
1.10. Підготовка до виконання ректорської контрольної роботи (РКР)	1.10. Виконання РКР
<i>II. Пошуково-аналітична робота</i>	
2.1. Пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою	2.1. Доповідь за підготовленими матеріалами та їх оцінювання на аудиторних заняттях
2.2. Аналітичний розгляд наукових публікацій	2.2. Доповідь та обговорення результатів виконаної роботи під час аудиторних занять
2.3. Аналіз конкретних практичних ситуацій, підготовка до участі у ділових, кейсових іграх, виконання ситуаційних вправ і т. п.	2.3. Участь у ділових, кейсових іграх, виконання ситуаційних вправ тощо
2.4. Практикум з навчальної дисципліни з використанням комп'ютерного програмного забезпечення	2.4. Перевірка правильності виконання завдань

Для реалізації СРС у процесі вивчення навчальної дисципліни студенти виконують завдання різних типів і рівнів складності. Студенту пропонуються типи завдань, які передбачають отримання матеріального результату.

Перший рівень СРС забезпечує засвоєння предметних знань, основних понять та термінів, видів та способів діяльності, формування навичок, умінь, але не передбачає самостійного застосування набутого.

Другий рівень СРС формує певні навички та вміння самостійно застосовувати засвоєні знання для виконання певних завдань:

- виконання вправ, тестів, розв'язання правничих ситуацій за лекційними матеріалами теми;
- підготовка контрольних запитань для перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу теми;
- узагальнення теоретичних матеріалів за допомогою опорно-інформаційних схем;
- підготовка письмових робіт аналітичного характеру за тематичними матеріалами (рефератів, роз'яснень, консультацій) тощо.

Третій рівень передбачає самостійний інформаційний пошук, прийняття самостійних рішень та творчий рівень застосування набутих знань, навичок, умінь:

- підготовка тез доповіді, пропозицій. Перевага надається завданням, які забезпечують алгоритмічно-дійовий та творчий рівень засвоєння знань, серед яких: завдання на вміння розв'язувати задачі; аналізувати ситуації, випадки. Факт виконання таких завдань свідчить про прагнення студентів до самореалізації та професійної рефлексії в процесі навчання.

У процесі самостійної підготовки до практичних занять студенти повинні опрацювати прослуханий лекційний матеріал, всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття, опрацювати навчальну літературу, опрацювати питання, які винесені на самостійне вивчення. Перевірку засвоєння знань студенти здійснюють за допомогою контрольних питань для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять, які охоплюють основні положення, що підлягають засвоєнню студентами відповідно до кожної теми дисципліни «Арт-терапія».

Кожна тема, яка виносяться на самостійне вивчення, передбачає кілька практичних і тестових завдань.

Практичні завдання включають в себе підготовку до тематичних колоквиумів, написання рефератів та доповідей за заданими темами, задачі й тестові завдання.

Окрему увагу слід приділити засвоєнню рекомендованої основної та додаткової літератури за кожною темою.

Одним із важливих засобів у засвоєнні знань є написання рефератів. Написання реферату повинне починатись із складання продуманого змісту, який складається зі вступу, 2–3 розділів, які можуть ділитись на підрозділи. У вступі визначається мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, практичне і теоретичне значення теми.

В основній частині розкривається зміст досліджуваної проблеми.

Робота повинна завершуватись висновками, в яких викладаються основні результати дослідження.

Важливим засобом у засвоєнні знань студентами є вирішення ситуаційних задач, яке повинно носити творчий, аналітичний та самостійний характер з детальним обґрунтуванням рішень.

2.4 Забезпечення підготовки до поточних аудиторних занять

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни, а саме: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, практикумами, методичними вказівками тощо.

Зміст СРС з конкретної дисципліни може складатися з таких видів:

- уважне слухання і конспектування лекцій;
- підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних);
- виконання практичних завдань протягом семестру;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно з

навчально-тематичним планом, оформлення звіту про самостійну роботу;

- реферування, анотування рекомендованої літератури;
- формулювання висновків і підсумків;
- відповіді на запитання і самостійне формулювання запитань до навчальної теми;
- заповнення таблиць, креслення структурно-логічних схем;
- складання термінологічних словників;
- підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до модульних і комплексних, ректорських контрольних робіт;
- інші види діяльності, що ініціюються університетом, факультетом, кафедрою й органами студентського самоврядування.

Опрацювання лекційного матеріалу. Важливу роль у СРС відіграють лекції. Вони слугують тим підґрунтям та інструментом, що спрямовують студентів до найраціональнішого вивчення навчальної дисципліни, дають йому знання в обсязі, необхідному для подальшого поглибленого вивчення навчальної дисципліни, роз'яснюють найскладніші поняття та положення навчальної дисципліни. Плідна робота студентів на лекціях є запорукою подальшого успішного оволодіння тим необхідним масивом знань, що сприятиме формуванню із студента фахівця з необхідним рівнем знань та навичок. На початку лекції, як правило, викладач оголошує її тему, план проведення та необхідну навчальну літературу і нормативно-правові джерела на наукову і спеціальну літературу він також посилається у ході лекції. Тому студенти повинні уважно слухати викладача, аналізувати отримувану інформацію, а також конспектувати найважливіші та необхідні масиви інформації. Наприкінці лекції можна поставити викладачеві запитання, отримати роз'яснення незрозумілих положень. Належне ведення конспекту забезпечить збереження необхідної інформації, яку у будь-який час можна буде проаналізувати.

ІІІ. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА ЗАВДАННЯ ДО НИХ

3.1 Теми семінарських занять.

Тема 1. Теоретичні основи арт-терапії. Ізотерапія.

1. Основні поняття арт-терапії. Корекційні можливості арт-терапії.
2. Форми арт-терапії.
3. Значення символів та образів в арт-терапії.
4. Загальні уявлення про ізотерапію.
5. Психологічний вплив художніх матеріалів. Значення кольору в ізотерапії.
6. Особливості сприйняття продуктів творчості клієнтів в ізотерапії.

Рекомендована література: [1; 5; 6; 9]

Вивчити основні поняття: арт-терапія, арт-терапевтичні техніки, соціальний напрям розвитку арт-терапії, медичний напрям розвитку арт-терапії, педагогічний напрям розвитку арт-терапії, терапія мистецтвом, терапія

творчістю, експресивна терапія, терапія творчим самовираженням, музична терапія, ігрова терапія, драмотерапія, казкотерапія, бібліотерапія, танцювальна терапія, тілесно-рухова терапія, малюнок терапія, візуальна терапія, медитативне малювання, мультимедійне малювання, класичне мистецтво, романтична традиція.

Питання для контролю

1. Яке місце і роль арт-терапії серед напрямків що ґрунтуються на мистецтві.
2. Які головні завдання сучасної арт-терапії?
3. Які основні напрями арт-терапевтичної практики?
4. Які етапи розвитку ізотерапії в Україні?

Практична частина

1. Огляд психологічної літератури з використанням арт-терапевтичних методів.
2. Накреслити схему міжпредметних зв'язків арт-терапії.
3. Презентація проєктивних методик.
4. Охарактеризуйте основні етапи ізотерапії.
5. Проаналізуйте історію розвитку арт-терапії:
  - Роль досліджень творчості психічно хворих у становленні витоків арт-терапії.
  - Вплив мистецьких традицій на становлення арт-терапії.
  - Розвиток арт-терапії в Європі і діяльність А.Хілла.
  - Роль М.Наумбург у розвитку психодинамічного напрямку в арт-терапії.
  - Основні віхи становлення арт-терапії в першій половині 20 ст.
  - Розвиток арт-терапії у другій половині 20 ст.

Тестові завдання

1. Поняття арт-терапії було введено:

- А) Маргарет Наумбург;
- Б) Едіт Крамер;
- В) Адріаном Хіллом;
- Г) Ханною Яксою Квятковскою.

2. Основними напрямками в арт-терапії є:

- А) гештальторієнтована;
- Б) поведінково орієнтована;
- В) динамічно орієнтована;
- Г) когнітивно орієнтована.

3. Основна мета арт-терапії:

- А) акцентування уваги клієнта на відчуттях і почуттях;
- Б) вивільнення позитивних та негативних почуттів клієнта;
- В) гармонізація внутрішнього стану клієнта.

4. Форма при якій клієнт використовує наявні твори мистецтва для створення своїх продуктів творчості:

- А) активна;
- Б) пасивна;
- В) групова;
- Г) змішана.

5. Найбільш ранньою формою спеціалізованого приміщення для художніх занять є:

- А) кабінет-студія;
- Б) кабінет для індивідуальної роботи;
- В) кабінет для групової інтерактивної роботи.

6. Спілкування арт-терапевта та клієнта відбувається в

- А) «робочій зоні»;
- Б) «комунікативній зоні»;
- В) «чистій зоні».

7. Ефективність арт-терапії визначається:

- А) самим арт-терапевтом;
- Б) спільно з асистентом;
- В) спільно з групою;
- Г) оточенням клієнта.

Теми доповідей і рефератів

1. Використання мистецтва у педагогічній діяльності.
2. Арт-техніки в роботі з сім'єю.
3. Психотерапевтична робота зі страхами методами арт-терапії.

Перше семінарське заняття спрямоване на узагальнення та систематизацію знань студентів предмету, завдань, методів та сучасних напрямів розвитку геронтопсихології. Для закріплення знань студентів доцільно використовувати розв'язування тестових та практичних завдань. З метою активізації пізнавальної діяльності студентів та формування навичок самоосвіти пропонується здійснити огляд психологічної літератури та організація «Роботи в парах». Дана інтерактивна технологія передбачає об'єднання студентів у пари, які працюють над оформленням реєстраційного протоколу проведеного арт-терапевтичного заняття (схема протоколу подається викладачем). По закінченні здійснюється аналіз та оцінка складених протоколів.

Тема 2. Казкотерапія.

План

1. Форми і методи роботи з казками. Дослідження та прийоми складання казок.
2. Схема розвитку сюжету повної фантастичної пригодницької казки.
3. Казкова імідж-терапія.
4. Особливості роботи казкотерапії з дітьми.
5. Використання арт-терапевтичних технік в практиці казко терапії.

Рекомендована література [4,5,6,7,8,12,18]

Вивчити основні поняття: казкотерапія, імідж-терапія, переключення уваги, ігрова терапія, драмотерапія, бібліотерапія, авторська казка, літературна казка, художня історія, креативна проекція, індукція сюжетів.

Питання для контролю

1. Яка відмінність казки авторської, літературної і художніх історій від казок «традиційних»?
2. Які основні етапи казкотерапії?
3. Які функції виконує казкотерапія в розвитку особистості?
4. Які можливості роботи з казками?
5. В чому суть вирішення казкових задач?

Практична частина

1. Представте схему психологічного аналізу казок.
2. Складіть власну терапевтичну казку.
3. Представте особливості архетипової діагностики в казкотерапії.
4. Порівняйте традиційні (народні) та авторські (художні) казки.

Тестові завдання

1. Основні прийоми роботи з казкою:

- А) аналіз;
- Б) розповідання;
- В) переписування;
- Г) постановка казок з допомогою ляльок;
- Д) складання казок.

2. Принципами психологічного аналізу казок є:

- А) безумовного прийняття внутрішнього світу клієнта;
- Б) бзоцінкового ставлення;
- В) об'єктивності;
- Г) результативності;
- Д) активності.

3. Ключовими характеристиками казки є:

- А) енегоінформаційне поле;
- Б) основна тема;
- В) сюжет;
- Г) лінія головного героя;
- Д) символічне поле.

4. Особлива енергія казки, яка залишає у слухача певні відчуття, почуття, думки і враження є:

- А) енергоінформаційне поле;

- Б) основна тема;
- В) сюжет;
- Г) лінія головного героя;
- Д) символічне поле.

5. Ідея, що пронизує весь сюжет казки, відображаючи актуальні життєві цінності, потреби, найбільш значиме на даний момент є

- А) енергоінформаційним полем;
- Б) основною темою;
- В) сюжетом;
- Г) лінією головного героя;
- Д) символічним полем.

6. Актуальне самовідчуття і прагнення автора:

- А) енергоінформаційне поле;
- Б) основна тема;
- В) сюжет;
- Г) лінія головного героя;
- Д) символічне поле.

7. При роботі з сюжетом казки звертається увага на наступні моменти:

- А) оригінальність сюжету;
- Б) поведінку героїв;
- В) жанрову форму;
- Г) послідовність казкових подій;
- Д) кінець казки.

8. Основна тема казки може бути представлена на рівнях:

- А) ціннісному та ментальному;
- Б) уявному та фантастичному;
- В) емоційному та вітальному;
- Г) реалістичному та подієвому.

9. Розуміння, ступінь осмислення автором подій, що покладено в основу сюжету казки є рівнем:

- А) ціннісним;
- Б) ментальним;
- В) емоційним;
- Г) вітальним.

10. Ступінь задоволеності автора у зв'язку з актуалізацією основної теми казки представлено на рівні:

- А) ціннісному;
- Б) ментальному;
- В) емоційному;
- Г) вітальному.

11. Головний герой казки – це образ автора:

- А) реальний;
- Б) уявний;
- В) ідеальний;
- Г) фантастичний.

12. За вчинками героя і характеру впливу на нього інших персонажів визначаються:

- А) мотиви вчинків головного героя;
- Б) стосунки з оточуючим світом;
- В) ставлення до себе;
- Г) образ цілей.

Теми доповідей і рефератів

1. Метафора та притча як основа створення казки.
2. Бібліотерапія у роботі психолога.
3. Психодіагностика в казкотерапії.
4. Казкотерапія в роботі з дітьми.

Дане семінарське заняття поглиблює та систематизує знання студентів про основи казкотерапії в роботі практичного психолога. З метою закріплення знань, на даному семінарському занятті доцільно використовувати фронтальні, групові та індивідуальні практичні завдання: презентація міні-повідомлень; виділення особливостей аналізу казок з різновіковими категоріями клієнтів; складання казок за опорними словами; виділення психологічних характеристик архетипів, що застосовуються у казкотерапії; здійснення огляду психологічної літератури з казкотерапевтичного напрямку у арт-терапії. По закінченню практичних завдань здійснюється аналіз та оцінка виконаних робіт.

Тема 3. Пісочна терапія.

План

1. Роль психолога в пісочній терапії.
2. Організація кабінету пісочної терапії.
3. Процес пісочної терапії. Ключові характеристики пісочних картин.
4. Ведення документації з пісочної терапії.
5. Застосування піскової терапії в груповій психокорекції.

Рекомендована література [4,5,6,7,8,12,18]

Вивчити основні поняття: піскова терапія, принцип «терапії піском», принцип реального проживання, принцип усвідомлення досвіду та ситуацій, принцип обміну.

Питання для контролю

1. Яке обладнання повинно бути в кабінеті для занять з піскової терапії?
2. Яка роль психолога в пісочній терапії?
3. Дайте характеристику пісочній терапії як виду арт-терапії.
4. Наведіть приклади ігр пісочної терапії.
5. Що таке пісочне шоу?

Практична частина

1. Зробіть порівняльний аналіз пісочних картин агресивної та тривожної дитини.
2. Проаналізуйте погляди Карла Юнга на становлення пісочної терапії.

Тестові завдання

1. Ідея використання піску в грі з хворими і психічно неблагополучними дітьми вперше було реалізовано:

- А) Меріон Чейз;
- Б) Маргарет Ловенфельд;
- В) Труді Шуп;
- Г) Дорою Кальфф.

2. Юнганіанівську пісочницю в 1950-их роках почала розробляти:

- А) Меріон Чейз;
- Б) Маргарет Ловенфельд;
- В) Труді Шуп;
- Г) Дора Кальфф.

3. Дора Кальфф в основу свого підходу до піскової терапії поклала теорію:

- А) З. Фрейда;
- Б) А. Адлера;
- В) К.Г. Юнга;
- Г) Е. Берна.

4. Піскову терапію неможна застосовувати тоді, коли:

- А) клієнт сильно опирається пісковій терапії;
- Б) не хоче спілкуватися;
- В) рівень довіри між психологом та клієнтом є недостатньо високим;
- Г) клієнт є надмірно збудливим.

5. Об'єкт є тим, чим називає його клієнт визначається на наступному рівні аналізу пісочниці:

- А) першому;
- Б) другому;
- В) третьому;
- Г) четвертому.

6. Функціональне значення предмету визначається на наступному рівні аналізу пісочниці:

- А) першому;
- Б) другому;
- В) третьому;
- Г) четвертому.

7. Символічне значення об'єкту визначається на наступному рівні аналізу пісочниці:

- А) першому;
- Б) другому;

- В) третьому;
- Г) четвертому.

8. Ключовими характеристиками піскових картин є:

- А) енергоінформаційне поле та основна ідея;
- Б) сюжет (сюжети) та конфліктний зміст;
- В) внутрішній конфлікт та ядро картини;
- Г) ресурсний зміст та символічне поле.

9. Актуальні життєві цінності, потреби, «зона найближчого розвитку» автора відносяться до наступної ключової характеристики піскової картини:

- А) енергоінформаційне поле;
- Б) основна ідея;
- В) конфліктний зміст;
- Г) ресурсний зміст;
- Д) символічне поле.

10. Інформація про внутрішній світ клієнта, що зашифрована в образах та символах є наступною ключовою характеристикою піскової картини:

- А) енергоінформаційним полем;
- Б) основною ідеєю;
- В) конфліктним змістом;
- Г) ресурсним змістом;
- Д) символічним полем.

Теми доповідей і рефератів

1. Історія виникнення та розвитку пісочної терапії.
2. Аналітична пісочна терапія.
3. Пісочна терапія з дітьми.
4. Індивідуальна проєктивна психодіагностика, психотерапія та психокорекція у пісочниці.

На даному семінарському занятті доцільним є узагальнення знань про пісочну терапію як вид арт-терапії, її витоки, стан розвитку сучасної пісочної терапії. Студенти презентують підібрані фотографії пісочних картин. Аналіз пісочних картин сприяє формуванню професійного мислення. З метою закріплення знань про роботу психолога з використанням методів пісочної терапії студентам пропонується скласти казку на основі здійсненого аналізу пісочних картин.

Тема 4. Фототерапія. Музикотерапія. Танцювальна терапія.

План

1. Психологічні функції фототерапії.
2. Фототерапія (слайд-терапія) з дітьми.
3. Механізми впливу музики на людину.

4. Застосування музичної терапії в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами.
  5. Етапи танцювальної терапії.
- Рекомендована література [4,5,6,7,8,10,12]

Вивчити основні поняття: музикотерапія, танцювальна терапія, фототерапія, слайд-терапія, лялькотерапія.

Питання для контролю

1. Яке обладнання повинно бути в кабінеті для заняття з музикотерапії?
2. Які психологічні функції фототерапії?
3. Дайте характеристику фототерапії як виду арт-терапії.
4. Дайте характеристику музичній терапії як виду арт-терапії.
5. Які психокорекційні механізми музикотерапії?
6. Які основні етапи танцювальної терапії?

Практична частина

1. Представте техніки, ігри, вправи з фототерапії за А.І. Копитіним.
2. Представте особливості фототерапії (слайд-терапії) з дітьми.
3. Розкрийте особливості застосування музичної терапії в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами.
4. Розкрийте особливості застосування музичної терапії в роботі з дітьми.

Тестові завдання

1. Американська музикотерапія має

- А) глибинну орієнтацію;
- Б) емпірико-клінічну орієнтацію;
- В) гештальторієнтований напрямок;
- Г) трансактну орієнтацію.

2. Ефективними є комбінації групової музикотерапії та:

- А) індивідуальні психотерапевтичні бесіди;
- Б) ізотерапія;
- В) казкотерапія;
- Г) маскотерапія;
- Д) глинотерапія.

3. Усвідомлення власного тіла, створення його позитивного образу, розвиток навичок спілкування, дослідження почуттів і набуття навичок групового досвіду є метою:

- А) музикотерапії;
- Б) піскової терапії;
- В) танцювальної терапії;
- Г) фототерапії.

4. Функціями танцювальної терапії є:

- А) психофізіологічна;
- Б) спілкування;
- В) внутрішньоособистісна;
- Г) соціально-психологічна;
- Д) соціокультурна.

5. Перехід танцю в терапевтичну модальність здійснено:

- А) Меріон Чейз;
- Б) Адріан Хіллом;
- В) Вільгельмом Райхом;
- Г) Труді Шуп.

Теми доповідей і рефератів

1. Танцювальна терапія як засіб корекції проблем в комунікації.
2. Музикотерапія в корекції емоційних розладів у дітей з проблемами розвитку.
3. Лялькотерапія (маріонетка) в роботі над образом «Я» дитини.
4. Проблема евтаназії: сучасний стан в різних країнах.

На даному семінарському занятті доцільно за допомогою усних відповідей та виконання тестів перевірити рівень засвоєних теоретичних знань. Звертається увага на ознайомлення студентів з різними видами арт-терапії: фототерапія, музикотерапія та танцювальна терапія. Студенти презентують підібрані методики, техніки, вправи, які застосовуються в арт-терапевтичній роботі.

Тема 5. Застосування арт-терапії в роботі різними групами клієнтів.

План

1. Застосування танцювальної терапії в роботі з людьми похилого віку.
  2. Арт-терапевтичні методи в роботі з дітьми з девіантною поведінкою.
  3. Групова та індивідуальна арт-терапія в роботі з дітьми та підлітками в умовах школи.
  4. Арт-терапія в роботі з сім'ями «групи ризику».
  5. Застосування арт-методів для корекції емоційних розладів.
- Рекомендована література [4,5,6,7,8,10,12]

Вивчити основні поняття: індивідуальна арт-терапія, групова арт-терапія, форми арт- терапії, студійна відкрита група, аналітична закрита група, тематично орієнтована група.

Питання для контролю

1. Які особливості арт-терапії з людьми похилого віку?
2. Які чинники впливають на ефективність арт-терапевтичного процесу з сім'ями групи «групи ризику»?
3. Які аспекти групової арт-терапії в роботі з підлітками в умовах школи??
4. Розкрийте арт-методи для корекції емоційних розладів.

Практична частина

1. Проаналізуйте можливості вживання технік та вправ арт-терапії у роботі з дітьми різного віку.
2. Основні форми групової арт-терапії:
  - студійна відкрита група;
  - аналітична закрита група;
  - тематично орієнтована група.
3. Розробити зміст і структуру арт-терапевтичного заняття на вільну тему.

Тестові завдання

1. Основною технікою арт-терапевтичного впливу є техніка:

- А) сновидінь;
- Б) активної уяви;
- В) малювання;
- Г) відпрацювання почуттів.

2. Системні зміни, що відбуваються на різних етапах арт-терапевтичного процесу можна розглядати на таких рівнях:

- А) соціальному;
- Б) внутрішньо особистісному;
- В) когнітивному;
- Г) міжособистісному;
- Д) поведінковому.

3. Інформація про внутрішній світ клієнта, що зашифрована в образах та символах це:

- А) енергоінформаційне поле;
- Б) основна тема;
- В) сюжет;
- Г) лінія головного героя;
- Д) символічне поле.

4. Проявлені в казці загальні життєві цінності це рівень:

- А) ціннісний;
- Б) ментальний;
- В) емоційний;
- Г) вітальний.

5. Якість чуттєво-змістового переживання основної теми представлено на рівні:

- А) ціннісному;
- Б) ментальному;
- В) емоційному;
- Г) вітальному.

6. Групову арт-терапію арт-терапевт проводить:

- А) не маючи досвіду групової психокорекційної роботи;
- Б) за наявності досвіду групової психокорекційної роботи;

В) за наявності досвіду індивідуальної психокорекційної роботи.

Теми доповідей і рефератів

1. Застосування арт-терапії для різних вікових груп.
2. Арт-техніки в роботі з сім'єю.
3. Арт-терапія в роботі з травмою і кризовими станами.

Дане семінарське заняття охоплює основні теоретичні основи арт-терапії в роботі з різними групами клієнтів. Використовуючи основні форми групової роботи студенти у малих групах розробляють арт-терапевтичні заняття. Після пророблення у групах представники презентують роботу, відповідають на запитання інших студентів та викладача. З метою розуміння арт-терапевтичної діяльності з різними групами клієнтів доцільно проаналізувати зі студентами відповідні ситуації. Виконання тестів дозволить перевірити рівень засвоєних теоретичних знань.

3.2 Матеріали для забезпечення і організації індивідуальної роботи студентів.

В межах змістових модулів індивідуальна робота може передбачати:

1. Написання реферату (обсягом 10-12 сторінок, структурованим за планом, з використанням наведеного списку літератури).

Реферат. Важливим засобом у засвоєнні знань є написання рефератів та виголошення реферативної доповіді. Тематика рефератів пропонується за визначеними темами практичних занять та СРС. Мета реферативної доповіді полягає у засвоєнні студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. На практичному занятті рекомендується обговорювати не більше двох рефератів.

Вимоги до реферату: обсяг – 10-12 аркушів формату А4; структура – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел.

У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета, в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему, у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми. Реферативна доповідь та участь в її обговоренні можуть бути предметом окремого оцінювання викладачем або враховуватись ним при оцінці інших форм контролю.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Використання мистецтва у педагогічній діяльності.
2. Арт-техніки в роботі з сім'єю.
3. Психотерапевтична робота зі страхами методами арт-терапії.
4. Використання арт-терапевтичних технологій у роботі практичного психолога.
5. Метафора та притча як основа створення казки.
6. Бібліотерапія у роботі психолога.
7. Психодіагностика в казкотерапії.

8. Казкотерапія в роботі з дітьми.
9. Історія виникнення та розвитку пісочної терапії.
10. Аналітична пісочна терапія.
11. Пісочна терапія з дітьми.
12. Індивідуальна проєктивна психодіагностика, психотерапія та психокорекція у пісочниці.
13. Танцювальна терапія як засіб корекції проблем в комунікації.
14. Музикотерапія в корекції емоційних розладів у дітей з проблемами розвитку.
15. Лялькотерапія (маріонетка) в роботі над образом «Я» дитини.
16. Проблема евтаназії: сучасний стан в різних країнах.
17. Застосування арт-терапії для різних вікових груп.
18. Арт-техніки в роботі з сім'єю.
19. Арт-терапія в роботі з травмою і кризовими станами.

Вимоги до оформлення індивідуальних завдань.

Індивідуальне завдання оформляється студентом самостійно у вигляді окремого звіту, надрукованого на комп'ютері: шрифт – 14, інтервал – 1,5, відступ – 1,25 см, ліве поле – 20 мм, праве – 20 мм, верхнє і нижнє – 20 мм.

Рекомендується така структура індивідуального завдання:

- титульна сторінка;
- зміст;
- послідовне висвітлення змісту розділів питання;
- список використаної літератури;
- презентація PowerPoint (за необхідністю).

3.3 Зразок варіанту контрольної роботи

Контрольна робота

1. Визначте основну мету та завдання арт-терапії. Охарактеризуйте основні етапи арт-терапевтичного процесу.
2. Визначте та дайте характеристику психотерапевтичним факторам групової роботи.
3. Психологічний вплив роботи аквареллю на клієнта.
4. Тести
  1. Основними напрямками в арт-терапії є:
    - А) гештальторієнтована;
    - Б) поведінково орієнтована;
    - В) динамічно орієнтована;
    - Г) когнітивно орієнтована.
  2. Основна мета арт-терапії:
    - А) акцентування уваги клієнта на відчуттях і почуттях;
    - Б) вивільнення позитивних та негативних почуттів клієнта;
    - В) гармонізація внутрішнього стану клієнта.
  3. Способи роботи з готовими малюнками:
    - А) демонстрація всіх малюнків одночасно;

- Б) розбір кожного малюнку окремо;
В) демонстрація кожного малюнку по черзі;
Г) розбір всіх малюнків по черзі.
4. Інформація про внутрішній світ клієнта, що зашифрована в образах та символах це:
А) енергоінформаційне поле;
Б) основна тема;
В) сюжет;
Г) лінія головного героя;
Д) символічне поле.
5. Розуміння, ступінь осмислення автором подій, що покладено в основу сюжету казки є рівнем:
А) ціннісним;
Б) ментальним;
В) емоційним;
Г) вітальним.

IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

СРС оцінюється в межах комплексної оцінки знань, виходячи із видів роботи та критеріїв оцінювання з урахуванням особливостей навчальної дисципліни, обсягу годин, що відведені навчальним планом.

Система оцінювання самостійної (індивідуальної) роботи. Самостійна (індивідуальна) студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Критеріями оцінювання можуть бути:

- при усних відповідях: повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, періодичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки;

- привиконанні письмових завдань: повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки та інших технічних засобів.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та подальшого його оцінювання враховуються такі рівні знань студентів:

1-й рівень – низький. Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу. Відповідь при відтворенні навчального матеріалу – елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення;

2-й рівень – середній. Студент володіє повним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формулювання висновків, порівняння теоретичних знань із практичними

прикладми. Відтворюється основний навчальний матеріал, виконуються завдання за зразком, володіння елементарними вміннями навчальної діяльності.

3-й рівень – достатній. Студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Знання істотних ознак понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, самостійне застосування знань в стандартних ситуаціях, володіння розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням), вміння робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь студента повна, правильна, логічна, обґрунтована та без власних суджень. Студент здатен самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.

4-й рівень – високий. Знання глибокі, міцні, узагальнені, системні та творчо застосовуються. Навчальна діяльність має науково-дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні проблемні ситуації, шукати шляхи їх вирішення, виявляти і захищати свою особисту позицію.

Оцінювання тестових завдань

Студентом надані правильні відповіді на:

0–25 % тесту – оцінка “незадовільно”;

26–50 % тесту – оцінка “задовільно”;

51–75 % тесту – оцінка “добре”;

76–100 % тесту – оцінка “відмінно”.

Критерії оцінювання реферату

➤ оцінка “відмінно” – реферат написано самостійно, формальні вимоги до реферату виконано, проблему повністю розкрито, висновки містять наукові пропозиції. Для написання реферату студент використав не тільки підручники, а і першоджерела;

➤ оцінка “добре” – реферат написано самостійно, всі вимоги до реферату виконані, проблема розкрита; наявні граматичні помилки;

➤ оцінка “задовільно” – реферат написано самостійно, але не всіх вимог дотримано, розкриття проблеми неповне;

➤ оцінка “незадовільно” – реферат написано несамоітійно, вимог не дотримано, проблему не розкрито.

Критерії оцінювання відповіді студента на семінарському занятті

➤ оцінка “відмінно” – вичерпна відповідь на питання семінарського заняття. Студент відповідає логічно, послідовно, систематично. Відповідь свідчить про глибоке знання матеріалу. Студент опанував основну й додаткову літературу з теми, рекомендованої планом семінарського заняття. Доповідає впевнено, творчо, у доповіді виявляє науковий підхід, не підглядає у конспект, доцільно використовує терміни, правильно пояснюючи їх. Правильно відповідає на більшість питань викладача та учасників семінарського заняття;

➤ оцінка “добре” – студент виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у своїй відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану планом. Дає відповіді на питання викладача та учасників семінарського заняття. Доволі часто під час відповіді користується конспектом;

➤ оцінка “задовільно” – студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач сильно «прикутий» до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх;

➤ оцінка “незадовільно” – студент відповідає, читаючи з конспекту, без допомоги якого у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему; студент читає з конспекту, матеріал відповіді студента розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладача та студентів відповісти не може.

Оцінювання за чотирибальною системою

➤ оцінка “відмінно” – студент повно і всебічно розкриває питання теми, винесені на самостійне опрацювання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідної теми і може аргументовано її доводити;

➤ оцінка “добре” – загалом рівень знань студентів відповідає викладеному вище, але мають місце деякі упущення при виконанні завдань, винесених на самостійне опрацювання, обґрунтування неточні, не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами;

➤ оцінка “задовільно” – студент розкрив питання, винесені на самостійне опрацювання, в загальних рисах, розуміє їх суть, намагається робити висновки, але при цьому припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно і не самостійно;

➤ оцінка “незадовільно” – студент не в змозі дати відповідь на поставлене запитання або відповідь неправильна, студент не розуміє суті питання, не може зробити висновки.

Перелік питань, що виносяться на підсумковий та модульний контроль

1. Поняття та історія арт-терапії як комплексної міждисциплінарної науково-прикладної галузі знання.
2. Основні поняття та корекційні можливості арт-терапії.
3. Форми арт-терапії.
4. Значення символів та образів в арт-терапії.
5. Організація арт-терапевтичної діяльності.
6. Оснащення арт-терапевтичного кабінету.
7. Способи реєстрації та оцінки арт-терапевтичної роботи.
8. Структура арт-терапевтичних корекційно-розвиваючих занять.
9. Загальні уявлення про ізотерапію.

10. Психологічний вплив художніх матеріалів.
11. Психологія кольору. Значення кольору в ізотерапії
12. Особливості сприйняття продуктів творчості клієнтів в ізотерапії.
13. Діагностичні і терапевтичні можливості методу малювання пальцями (finger-painting).
14. Діагностичне і психотерапевтичне використання «мандал» в різних напрямках арт-терапії.
15. Арт-терапевтичні техніки в роботі тренера (малюнок, колаж, маски, ліпка, скульптура).
16. Робота з колажами в індивідуальному і груповому режимі.
17. Історія розвитку казкотерапії.
18. Схема психологічного аналізу казок. Етапи казкотерапії.
19. Форми і методи роботи з казками.
20. Діагностика та прийоми складання казок.
21. Казкова імідж-терапія.
22. Особливості роботи казкотерапії з дітьми.
23. Історія і сучасні тенденції піскової терапії.
24. Роль психолога в пісковій терапії.
25. Організація кабінету піскової терапії.
26. Процес піскової терапії.
27. Ключові характеристики пісочних картин.
28. Ведення документації з пісочної терапії.
29. Застосування піскової терапії в груповій психокорекції.
30. Поняття фототерапії. Психологічні функції фототерапії.
31. Фототерапія (слайд-терапія) з дітьми.
32. Музикотерапія. Цілі, основні напрямки музикотерапії, діагностичні та терапевтичні можливості.
33. Бібліотерапія. Цілі, основні напрямки бібліотерапії, діагностичні та терапевтичні можливості.
34. Драматерапія. Базові принципи, основні напрями драматерапія, області застосування.
35. Поняття танцювальної терапії. Етапи танцювальної терапії.
36. Поєднання фототерапії, музикотерапії та танцювальної терапії у роботі з дорослими.
37. Робота з малюнком в індивідуальному і груповому режимі (цілі, діагностичні та терапевтичні можливості; специфіка роботи з олівцями, аквареллю, гуашшю і т.д.).
38. Робота з глиною і пластиліном в індивідуальній та груповій арт-терапії (цілі, специфіка роботи з матеріалом, варіанти роботи).
39. Робота з масками в індивідуальному і груповому режимі: виготовлення різних масок, психотерапевтичні можливості в роботі з масками.
40. Арт-терапія в роботі з людьми похилого віку.
41. Арт-терапія в роботі з дітьми з девіантною поведінкою.
42. Арт-терапія в роботі з дітьми та підлітками в умовах школи.
43. Арт-терапія в роботі з сім'ями «групи ризику».

44. Застосування арт-методів для корекції емоційних розладів.

Перелік рекомендованих джерел

1. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учебник для вузов/ Е.А. Медведева, И.Ю. Левченко, Л.Н. Комиссарова, Т.А. Добровольская. - М.: Академия, 2001. – 248 с.
2. Сорока О.В. Арт-терапия в соціальной сфері: Курс лекцій/ Сорока О.В. – Тернопіль: ТДПУ, 2008.- 86 с.
3. Бррезовська Л.І. Методичні рекомендації до проведення практичних занять з курсу «Арт-терапія». — Мукачєво.: МДУ, 2012. — 47 с.
4. Богданова І.М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]/ І.М. Богданова - К.: Знання, 2008. - 343 с.
5. Вознесенська О. Особливості арт-терапії як методу// Психолог. – 2005. – №10. – С.5–8.
6. Выготский Л.С. Проблема возраста: Собрание сочинений: В 6 томах. – М., 1984. - Т. 4. - С. 244-268.
7. Киселева М.В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. – СПб: Речь, 2007. – 336 с.
8. Киселёва М.В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. – СПб.: Речь, 2007. – 160 с.
9. Кондрицька О.І. Особистісно орієнтоване виховання дитини засобами арт-терапії в процесі її соціалізації: методический матеріал// Соціалізація особистості: Збірник наукових праць/ Ред. В.П. Андрущенко, А.Й. Капська . – К.: Логос, 2005. - Т. XXIV: Педагогічні науки. - С. 191-199.
10. Копытин А. И. Теория и практика арт-терапии. - СПб.: Питер, 2002. - 368 с.
11. Копытин А.И. Теория и практика арт-терапии. – СПб: Питер, 2002. – 368 с.
12. Коротчук О. Ю. Арт-терапія у житті дітей з особливими потребами// Освіта та наука у вимірах ХХІ століття: Матеріали звітної-наукової конференції, 12-13 травня/ М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: НПУ, 2006. – С. 56-58.
13. Лебедева Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий. – СПб.: Речь, 2003. – 256 с.
14. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии. - СПб.: Речь, 2004. - С. 43 - 81.
15. Мартынова Г.Ю. Психологическая коррекция в работе с детьми, имеющими различные отклонения в развитии// Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – 2003. – № 2. – С.13-18.
16. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. вузов/ Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Академия, 2002. – 200с.
17. Омельченко І.М. Казки – нев'янучі духовні квіти народу. Комплексна казкотерапевтична програма/ І.М.Омельченко, О.А.Федій. – Полтава: ПДПУ, 2005. – 54 с.
18. Підлипна Л.В. Основи арт-терапії /Л. В. Підлипишина. - К.: Марич, 2009 - 60с.

19. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл./ С.С. Пальчевський; ред. В.М. Вдовиченко - К.: Кондор, 2005. – 560 с.
20. Копытина И.А. Практикум по арт-терапии/ Под ред. А.И. Копытина. – СПб.: Питер, 2000. – 448 с.
21. П'ятницька-Позднякова І.С. Арт-терапевтичні можливості видів мистецтва// Педагогіка: Наукові праці. – 2009. - Випуск 95. - Том 108. – С. 36 – 42.
22. Росік Т. Використання технік арт-терапії в соціальній роботі// Соціальний працівник. - 2007. - № 16. – С.1-31.
23. Рыбакова С.Г. Арт-терапия для детей с задержкой психического развития: Учебное пособие. – СПб: Речь, 2007. – 144 с.
24. Синьова Є. Актуальні питання соціальної адаптації осіб з глибокими порушеннями зору/ Є.Синьова // Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції. Збірник теоретичних та методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді/ Упорядники І. Д. Зверева та інш. – К.: А.Л.Д., 1995. – С.18.
25. Соціальна педагогіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ А.Й. Капська; Міністерство освіти і науки України; ред. А.Й. Капська - К.: Центр учб. л-ри, 2011. – 487 с.
26. Сусанина И.В. Введение в арт-терапию: учебное пособие. – М.: Когито-Центр, 2007. – 95 с.
27. Євтух М.Б. Соціальна педагогіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ М.Б. Євтух; О.П. Сердюк; Міжрегіональна академія управління персоналом; відп. ред. М.В. Дроздецька - К.: МАУП, 2003. - 232 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека МДУ, Філатова,16 - <http://msu.edu.ua/library/>
2. Мукачівська міська централізована бібліотека, ім. О.Духновича, вул. Духновича, 1 <http://www.muklib.mk.uz.ua/>
3. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка. м.Ужгород, вул. Проспект Свободи, 16 - <http://biblioteka.uz.ua/>
4. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>
5. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>
6. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>

Навчально-методичне видання

Березовська Лариса Іванівна
Ямчук Таїса Юріївна

Арт-терапія

Методичні вказівки
до проведення практичних занять та організації
самостійної роботи студентів

для студентів напряму підготовки «Практична психологія» денної та
заочної форми навчання

Тираж 5 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26